

RECENZJE I OMÓWIENIA

Studia Oecumenica 10
Opole 2010

BUDNIAK Józef, Jednoczeni w różnorodności. Tradycja cyrylometodiańska jako paradygmat procesu pojednania Kościołów, kultur i narodów, Katowice: Wydaw. Uniwersytetu Śląskiego 2009, 295 [1] s., bibliogr., indeks, streszcz. niem., słow., seria: Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 2749, ISBN 978-83-226-1919-3. (wymiana bibl. UŚ)

Tradycja cyrylometodiańska nie cieszy się (niestety!) w Polsce zainteresowaniem badawczym nie tylko wśród historyków i slawistów, ale przede wszystkim wśród teologów. Nie wielu badaczy sięga też dziś do inspirującej „myśli słowiańskiej” papieża Jana Pawła II. Składa się na to wiele powodów. Obok starej prawdy, że *slavica non leguntur*, istnieje nadto, gdzieś głęboko zakodowany, element uczuciowego rozdrażnienia, zrodzony jeszcze w czasach zaborów. Ideologia słowianofilska, gloryfikująca działalność świętych Cyryla i Metodego, była wykorzystywana przez oficjalną politykę carską jako dogodny parawan do realizacji imperialistycznego i panslawistycznego programu. Stąd też, być może, tendencja do minimalizowania problemu cyrylometodiańskiego w polskiej historiografii, należała, zdaniem J. Klingera, do patriotycznego niemal obowiązku. Wystarczy przypomnieć myśl znanego slawisty A. Brücknera. Ks. J. Budniak, jako teolog, przełamuje swoistego rodzaju indyferentyzm badawczy i dołącza swoją rozprawą do grona tych naukowców, którzy w tradycji cyrylometodiańskiej dostrzegają aktualność jej przesłania dzisiaj. I za tę wrażliwość należy się ks. J. Budniakowi wielkie uznanie. Recenzowana rozprawa to interesujące studium poświęcone ukazaniu egzemplarycznego charakteru tradycji cyrylometodiańskiej w dążeniu ku pojednaniu chrześcijan, narodów i kultur, zrealizowane na podstawie interpretacji tekstów źródłowych oraz literatury przedmiotowej. W pewnym sensie niniejsza rozprawa jest kontynuacją, ale przede wszystkim poszerzeniem i pogłębieniem dotychczasowych zainteresowań Autora, który już wcześniej podejmował badania nad problematyką cyrylometodiańską i problematyką pogranicza polsko-czeskiego w kontekście religijno-ekumenicznych zagadnień. Autor ma więc za sobą doświadczenie heurystyczno-metodologicz-

ne, które zaowocowało rzetelnością i poprawnością badań nad proponowaną problematyką.

Sam tytuł rozprawy zdaje się zapowiadać pewną logiczną dwupoziomowość prezentowanej problematyki: na pierwszym planie jest mowa o formule ekumenicznej, znanej równocześnie jako model dążeń do jedności chrześcijan; na drugim planie natomiast Autor zapowiada przedstawienie paradygmatycznych wartości tradycji cyrylometodiańskiej w służbie jedności Kościołów, narodów i kultur. Być może należało zaznaczyć w podtytule, iż badania przeprowadzone zostały na przykładzie historii i dziedzictwa narodowego Moraw i Czech (choć jest o tym wzmianka we *Wstępie*). Szkoda, że Autor nie odniósł się do bogatego dziedzictwa cyrylometodiańskiego, zawartego w bogatej historiografii oraz w życiu religijnym narodu słowackiego zarówno wśród katolików, jak i u prawosławnych, grekokatolików oraz protestantów.

Problemem badawczym jest próba przedstawienia i rozwiązania zagadnienia, dotyczącego „jedności Kościołów, kultur i narodów europejskich w kontekście tradycji cyrylometodiańskiej kultywowanej przez narody słowiańskie” (s. 17). Rozwiązaniu problemu mają służyć odpowiedzi na zadane wcześniej pytania. Z satysfakcją należy stwierdzić, że Autor rozprawy daje odpowiedź w korpusie pracy niemal na wszystkie postawione pytania.

Układ niniejszej pracy jest podporządkowany głównemu założeniu badawczemu i wynika konsekwentnie z zebranej bibliografii źródłowej i przedmiotowej. Łatwo dostrzec, że od samego początku ks. J. Budniak podszedł do konstruowania swojej rozprawy z klarowną koncepcją. Potwierdzają to między innymi wprowadzenia do rozdziałów, w których ukazane są logiczne związki między kolejnymi rozdziałami. Podsumowania rozdziału natomiast zawierają syntetycznie podane wnioski wynikające z analizowanej treści.

Z punktu widzenia dogmatyka i ekumenisty, któremu bliskie jest dziedzictwo Sołuńskich Braci Cyryla i Metodego, wątpliwości budzi treść rozdziału trzeciego, w którym mowa jest o istocie przesłania tradycji cyrylometodiańskiej. Wydaje się, że zabrakło w treści tego rozdziału ukazania teologicznych znamion tejże tradycji, które w gruncie rzeczy stanowią o jej wartości, mocy i paradygmatyczności: 1. utworzenie nowej przestrzeni eklezjalnej, w której możliwe było podjęcie nowego doświadczenia wiary; 2. Stworzenie podstaw dla idei „kościół siostrzanych”; 3. Słowiańskie udomowienie Ewangelii; 4. rys soteriologiczny – ukazanie Słowianom zbawczej rzeczywistości; 5. Rys antropologiczny – bazujący na idei obrazu i podobieństwa Bożego w człowieku, jako podstawa równości, godności każdego człowieka, a jednocześnie jako fundament uniwersalizmu chrześcijańskiego.

Autonomiczną wartością rozprawy jest zawarta w niej obszerna *Bibliografia* przedmiotowa, cenna zwłaszcza na odniesienia do różnego rodzaju archiwów. Pod względem merytorycznym została określona już w samym temacie pracy.

Stanowi ona imponujące narzędzie pracy, wykorzystane również w przypisach, co świadczy nie tylko o erudycji Autora, ale także o rzetelności przeprowadzonej kwerendy naukowej.

W sumie, rozprawa ks. J. Budniaka jest owocem wytrwałej pracy i sumiennej refleksji. Nawet bez wyraźnych deklaracji słownych praca ta dobrze służy dziełu ekumenicznego zbliżenia między chrześcijanami, narodami i kulturami. Nie może być mowy o procesie pojednania, jeżeli w ludziach wierzących nie będzie dojrzało zrozumienie dla odrębnych wartości i wrażliwości. A o tym właśnie mówi dzieło ks. J. Budniaka. Pionierskie w języku polskim dzieło cieszynskiego teologa, wyczulonego na problemy pogranicza morawsko-polskiego, zasługuje na uznanie, a podniesione wątpliwości i zastrzeżenia mogą stać się przedmiotem dyskusji.

Leonard Górka SVD (Lublin)